

SÜREKLİ İŞ GÖREMEZLİK DERECESİNİN ÖLÜM GELİRİ TUTARINA ETKİSİ

Murat Özdamar
SGK Denetmeni

ÖZET

İş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle meslekte kazanma gücünü %10 ve üzerinde kaybeden sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanır. Sigortalının sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölmesi veya sigortalının iş kazası geçirdikten yahut meslek hastalığına tutulduktan sonra gelir bağlanmadan ölmesi halinde ise hak sahiplerine ölüm geliri bağlanır.

Sürekli iş göremezlik geliri, sigortalının ölümü sonrası hak sahibi varsa ölüm olgusuna bağlı olarak ölüm gelirine dönüşür. Öngörülmeden düzenlenen bir yasal düzenleme nedeniyle sigortalının sürekli iş göremezlik derecesinin ölüm geliri miktarına etkisi negatif yönlü olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal güvenlik, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, sürekli iş göremezlik geliri, meslekte kazanma gücü, ölüm geliri, sürekli iş göremezlik derecesi, ölüm gelirinin hesaplanması

EFFECT OF DEGREE OF PERMANENT INCAPACITY OVER THE SURVIVOR'S BENEFIT ACCORDING TO THE TURKISH SOCIAL SECURITY LAW

ABSTRACT

The insured person who loses his/her earning capacity in profession of ten percent or more due to work accident or occupational disease is granted permanent incapacity income. In the event that the insured dies while receiving permanent incapacity income or the insured dies without any income after having a work accident or occupational disease, a survivor's benefit is being paid to the beneficiaries of the deceased.

Permanent incapacity income, if there is a beneficiary after the decease of the insured, transforms into survivor's benefit depending on the fact of the death. Due to an unforeseen inadequate legal regulation, the effect of the insured's permanent incapacity on the amount of survivor's benefit may be negative.

Keywords: Social security, Turkish Social Insurance Law, permanent incapacity income, earning capacity in profession, survivor's benefit, degree of permanent incapacity, calculation of survivor's benefit.

GİRİŞ

İş kazası veya meslek hastalığına bağlı sürekli iş göremezlik hali, süre ile sınırlı olmayan, tedavi uygulandığı halde kaza veya hastalığa uğramadan önce yürüttüğü mesleğini bir daha hiç yürütemeyecek durumda olan veya mesleğini sürdürmekle birlikte meslekte kazanma gücünü sürekli ve belirli bir oranda kaybetme halidir. İş göremezlik kaybının tespitinde dikkate alınacak meslek ise iş kazasına/meslek hastalığı öncesi yürütülen iştir.¹ Buna göre sürekli iş göremezlik derecesi, aynı oranda işlev kaybı veya uzuv kaybı olan sigortalılar için yapılan mesleğe göre değişkendir. Örneğin, bir parmağını yitiren bir işçi için sürekli iş göremezlik derecesi, en son yapılan işe göre %1 ile %99,90 arasında değişebilmektedir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu²'nin 19'uncu maddesi hükmüne göre, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu oluşan hastalık ve engellilik nedeniyle Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurulları tarafından verilen raporlara istinaden Kurum sağlık kurulunca meslekte kazanma gücü en az %10 oranında azalmış bulunduğu tespit edilen sigortalıya, "Sürekli İş Göremezlik Geliri" bağlanır. Sürekli iş göremezlik geliri, sigortalının mesleğinde kazanma gücü kaybı oranına göre hesaplanır. Sürekli tam iş göremezlikte sigortalıya, 17'nci maddeye göre hesaplanan aylık kazancının %70'i oranında gelir bağlanır. Sürekli kısmî iş göremezlikte sigortalıya bağlanacak gelir, tam iş göremezlik geliri gibi hesaplanarak bunun iş göremezlik derecesi oranındaki tutarı kendisine ödenir. Sigortalı, başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise gelir bağlama oranı %100 olarak uygulanır. Hesaplanan gelir, günlük kazanç hesabına giren son ay ile gelir başlangıç tarihi arasında 55 inci maddenin ikinci fıkrası hükmüne göre artırılarak³ belirlenir. (5510, m.19/I-III-VI).

Sürekli iş göremezlik hali olmakla birlikte meslekte kazanma gücü kaybı %10 oranının altında ise 5510 sayılı Kanun hükmü gereği sigortalıya sürekli iş göremezlik ödemesi yapılmaz.

¹ Yusuf Alper, **Sosyal Sigortalar Hukuku**, Dora Yayınevi, Güncellenmiş 12. Baskı, Bursa:2022, s.276.

² 16/05/2006 tarih ve 26200 sayılı Resmî Gazete' de yayımlanmıştır.

³ Son takvim ayının 5510 sayılı Kanuna eklenen geçici maddelerdeki (5510, geçici m..26, 34, 65,67) seyyanen artış dönemlerine rastlaması halinde bu artışlar da uygulanmaktadır.

İş kazası veya meslek hastalığına bağlı nedenlerden dolayı henüz gelir bağlanmadan ölen sigortalının hak sahiplerine ölüm geliri bağlandığı gibi sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölen sigortalıların hak sahipleri de ölüm geliri almaya hak kazanır.

Sürekli iş göremezlik geliri bağlanmadan ölen sigortalıdan dolayı bağlanacak olan ölüm geliri ile sürekli iş göremezlik ödemesi almakta iken ölen sigortalıdan dolayı bağlanacak ölüm geliri, miktar bakımından farklıdır. Bu fark ölüm geliri hesaplama yönteminden kaynaklanmaktadır.

İş kazası veya meslek hastalığına bağlı nedenlerden dolayı ölen sigortalının hak sahiplerine, 17'nci madde gereğince tespit edilecek aylık kazancının %70'i, 55 inci maddenin ikinci fıkrasına göre güncellenerek 34'üncü madde hükümlerine göre gelir olarak ödenir. İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü %50 veya daha fazla oranda kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken ölenlerin, ölümün iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olup olmadığına bakılmaksızın birinci fıkraya göre belirlenen tutar, 34'üncü madde hükümlerine göre hak sahiplerine gelir olarak bağlanır. İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü %50 oranının altında kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken ölenlerin, ölümün iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olması halinde sigortalının almakta olduğu sürekli iş göremezlik geliri, 34'üncü madde hükümlerine göre hak sahiplerine ölüm geliri olarak bağlanır. (5510, m.20/I-II-III).

Bu çalışmada, 506 sayılı Kanuna ve 5510 sayılı Kanuna göre iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olarak sürekli iş göremezlik geliri almakta iken 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ölen sigortalının sürekli iş göremezlik derecesinin, hak sahiplerine bağlanacak ölüm geliri tutarına etkisi hakkında değerlendirme yapılacaktır.

I. 5510 SAYILI KANUNA GÖRE SÜREKLİ İŞ GÖREMEZLİK GELİRİ VE ÖLÜM GELİRİ HESAPLAMA YÖNTEMİ

İş kazası veya meslek hastalığına bağlı sürekli iş göremezlik gelirinin hesaplanabilmesi için öncelikle sigortalının gelir hesabına esas günlük kazancının tespit edilmesi gerekir⁴.

İş kazası veya meslek hastalığı halinde bağlanacak sürekli iş göremezlik

⁴ Murat Göktaş/Murat Özdamar, "5510 Sayılı Kanuna Göre Gelir Ve Peşin Sermaye Değeri (PSD) Hesaplama Yöntemi?", Yaklaşım, Sayı: 316, Nisan-2019.

gelir hesabına esas tutulacak günlük kazanç; iş kazasının, meslek hastalığı hastalık halinde iş göremezliğin başladığı tarihten önceki oniki aydaki son üç ay içinde 80 inci maddeye göre hesaplanacak prime esas kazançlar toplamının, (SPEK) bu kazançlara esas prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanır. (5510, m.17/I)

Oniki aylık dönemde çalışmamış ve ücret almamış olan sigortalı, çalışmaya başladığı ay içinde iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle iş göremezliğe uğrarsa bağlanacak gelirlerin hesabına esas günlük kazanç; sigortalının çalışmaya başladığı tarih ile iş göremezliğinin başladığı tarih arasındaki sürede elde ettiği SPEK toplamının, çalıştığı gün sayısına bölünmesi suretiyle, çalışmaya başladığı gün iş kazasına uğraması halinde ise aynı veya emsal işte çalışan benzeri bir sigortalının günlük kazancı esas tutulur (5510, m.17/II).

İş göremezlik gelirine esas günlük kazançların/SPEK tutarının hesabında; prim, ikramiye ve bu nitelikteki arızı ödemeler dikkate alınmış ise ödenek ve gelire esas alınacak günlük kazanç, ücret toplamının ücret alınan gün sayısına bölünmesiyle hesaplanacak günlük kazançta, %50 oranında bir ekleme yapılarak bulunan tutardan çok olamaz. İdare veya yargı mercilerince verilen karar gereğince yapılan ücret, ikramiye, zam, tazminat ve bu mahiyetteki ödemelerden, ödenek ve gelirin hesabına esas alınan üç aylık dönemden önceki aylara ilişkin olanlar dikkate alınmaz (5510, m.17/III).

Gelirlere esas tutulacak aylık kazanç ise hesaplanan günlük kazancın otuz katıdır (5510, m.17/son).

Gelirin hesaplanmasına ilişkin olarak 5510 sayılı Kanunda yer alan açıklamaların anlaşılması adına bir sigortalının 17.01.2023 tarihinde iş kazası geçirdiği ve önceki üç aylık dönemde 2022/Aralık ayında 12.000,00 TL ücret-7.000,00 TL ikramiye-30 gün hizmet, 2023/Kasım ayında 400,00 TL ücret-0 TL ikramiye-1 gün hizmet, 2023/Ekim ayında ise 0 TL ücret-0 TL ikramiye-0 gün hizmeti varsa bağlanacak gelir hesabının yapılması isabet olacaktır.

Sürekli iş göremezlik gelirine esas ortalama aylık kazanç diğer bir ifadeyle ortalama aylık SPEK bulunurken; $12.000,00 + 400,00 = 12.400,00$ TL ücret esas alınıp $7.000,00$ TL ikramiye ödemesi bu ücretin %50'sinden fazlası olduğu için ikramiyenin $6.300,00$ TL kısmı dikkate alınarak gelir hesabına esas SPEK tutarı; $12.400,00 + 6.200,00 = 18.600,00$ TL bulunduktan sonra bu tutar 31 güne bölünerek, sürekli iş göremezlik gelirine esas günlük kazanç; $18.600,00 / 31 = 600,00$ TL olarak hesaplanır. Buna göre sürekli iş göremezlik gelirine hesabına esas tutulacak olan aylık kazanç ise $600,00 \times 30 = 18.000,00$ TL olacaktır.

Sürekli iş göremezlik geliri, sigortalının mesleğinde kazanma gücünün kaybı oranına göre hesaplanır. Sürekli tam iş göremezlikte sigortalıya, 17'nci maddeye göre hesaplanan aylık kazancının %70'i oranında gelir bağlanır. Sürekli kısmî iş göremezlikte sigortalıya bağlanacak gelir, tam iş göremezlik geliri gibi hesaplanarak bunun iş göremezlik derecesi oranındaki tutarı kendisine ödenir. Sigortalı, başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise gelir bağlama oranı %100 olarak uygulanır. (5510, m.19/III)

Yukarıda gelire esas aylık kazancını 18.000,00 TL olarak hesapladığımız sigortalının, sürekli iş göremezlik derecesinin (SID) Kurum Sağlık Kurulu tarafından 10.04.2023 tarihinde %40 oranında belirlendiğini varsaydığımızda; sigortalıya bağlanması gereken gelir: ortalama aylık kazanç x %70 x SID = 18.000,00 x %70 x %40= 5.040,00 TL olacaktır. Sigortalının ortalama aylık kazanç hesabında dikkate alınan son takvim ayı (STA) 2022/Aralık ayı olup gelir bağlandığı tarihe kadar gelir ve aylıklar 5510, m.55 hükmü gereği⁵ 2023/Ocak döneminde %30 oranında artırılacağı için sigortalıya 1.5.2023 tarihinden geçerli olmak üzere **bağlanacak olan gelir 5.040,00 x 1,30 = 6.552,00 TL** olacaktır.⁶

Belirtmeliyiz ki; 5510 sayılı Kanun hükmü gereği ceza sorumluluğu olmayanlar hariç, ağır kusuru yüzünden iş kazasına uğrayan, meslek hastalığına tutulan veya hastalanan sigortalının kusur derecesi esas alınarak ödenecek gelirin **üçte birine kadar** Kurumca eksiltir (5510, m.22/I-b)⁷ Kanun eksiltmenin kusur derecesi esas alınarak üçte birine kadar olacağını düzenlemekle birlikte bu konunun düzenlendiği İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası Bakımından İşverenin, Üçüncü Kişilerin Ve Sigortalıların Sorumluluğu İle Peşin Sermaye Değerlerinin Hesaplanmasıyla İlgili İşlemler Hakkında Tebliğ'e⁸ göre eksiltme **üçte bir** oranında yapılmaktadır.

Örneğimizdeki sigortalının kusurunun %30 oranında bulunduğunu varsaydığımızda hesaplanan gelirden, sigortalı kusurunun üçte biri oranında indirim yapılırca 5.040,00 x % 30 x 1/3= 504 TL kusur indirimi sonrası sigortalıya **ödenecek sürekli iş göremezlik geliri: 5.400,00-504,00= 4.896,00 x %30= 6.364,80 TL** olacaktır. Sigortalıya 1.5.2023 tarihinden geçerli olmak üzere 6.364,80 TL tutarında ödenecek olan sürekli iş göremezlik geliri aynı zamanda peşin sermaye değerine esas tutulacak olan gelir miktarı olacaktır.

⁵ 5510, geçici m.92 hükmü gereği 2023/Ocak dönemi için aylık ve gelir artış oranı %30 olarak uygulanmaktadır.

⁶ Bağlanacak gelir tutarına 5454 sayılı Kanun gereği %4 oranında ek ödeme ilavesi de yapılacaktır. Ek ödeme ilavesi gelire bağlı olarak %4 veya %5 oranındadır.

⁷ Diğer indirim halleri için bkz; 5510, m.21/I

⁸ 29/08/2008 tarih ve 27011 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmıştır.

5510, m.55/V hükmüne göre, İş kazası veya meslek hastalığı sonucu başka birinin sürekli bakımına muhtaç duruma gelen sigortalılar için Kanunun 19'uncu maddesine göre hesaplanacak sürekli iş göremezlik geliri, 82'nci maddeye göre tespit edilen prime esas kazanç alt sınırının aylık tutarının %85'inden az olamaz. Kanunda yer alan bu hükme göre, sigortalı başkasının bakımına muhtaç ise en düşük sürekli iş göremezlik geliri tutarı, SPEK alt sınırının/asgari ücretin⁹ %85'idir ve bir anlamda 2022 yılından itibaren de net asgari ücret tutarındadır. Sürekli iş göremezlik geliri bağlandıktan sonra bu gelirin 5510, m.55 kapsamına göre artırılmış tutarı, 82'nci maddeye göre tespit edilen SPEK alt sınırının aylık tutarının %85'inden az olduğu takdirde gelir 5510, m.55/V'de açıklanan tutara yükseltilmektedir.

5510 sayılı Kanunun 55'inci maddesi beşinci fıkrası hükmüne göre ödenen en düşük gelirler, dönemler itibariyle aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Yıl	Ödeme Dönemi	Alt Sınır Geliri
2008 Yılı	Ocak-Haziran	$20,28 \times 30 \times 0,85 = 517,14$ TL
	Temmuz-Aralık	$21,29 \times 30 \times 0,85 = 542,90$ TL
2009 Yılı	Ocak-Haziran	$22,20 \times 30 \times 0,85 = 566,10$ TL
	Temmuz-Aralık	$23,10 \times 30 \times 0,85 = 589,05$ TL
2010 Yılı	Ocak-Haziran	$24,30 \times 30 \times 0,85 = 619,65$ TL
	Temmuz-Aralık	$25,35 \times 30 \times 0,85 = 646,43$ TL
2011 Yılı	Ocak-Haziran	$26,55 \times 30 \times 0,85 = 677,03$ TL
	Temmuz-Aralık	$27,90 \times 30 \times 0,85 = 711,45$ TL
2012 Yılı	Ocak-Haziran	$29,55 \times 30 \times 0,85 = 753,53$ TL
	Temmuz-Aralık	$31,35 \times 30 \times 0,85 = 799,43$ TL
2013 Yılı	Ocak-Haziran	$32,62 \times 30 \times 0,85 = 831,81$ TL
	Temmuz-Aralık	$34,05 \times 30 \times 0,85 = 868,28$ TL
2014 Yılı	Ocak-Haziran	$35,70 \times 30 \times 0,85 = 910,35$ TL
	Temmuz-Aralık	$37,80 \times 30 \times 0,85 = 963,90$ TL
2015 Yılı	Ocak-Haziran	$40,05 \times 30 \times 0,85 = 1.021,28$
	Temmuz-Aralık	$42,45 \times 30 \times 0,85 = 1.082,48$

⁹ 1.7.2004 döneminden itibaren 5510, m.4/I-(a) kapsamındaki ve 1.10.2008 tarihinden itibaren 5510, m.4/I-(b.1.2.3) kapsamındaki sigortalıların günlük prime esas kazanç alt sınırı günlük asgari ücret tutarındadır.

2016 Yılı	Ocak- Aralık	54,90 X 30 X 0,85=1.399,95
2017 Yılı	Ocak- Aralık	59,25 X 30 X 0,85=1.510,88
2018 Yılı	Ocak- Aralık	67,65 X 30 X 0,85=1.725,08
2019 Yılı	Ocak- Aralık	85,28 X 30 X 0,85=2.174,64
2020 Yılı	Ocak- Aralık	98,10 X 30 X 0,85=2.501,55
2021 Yılı	Ocak- Aralık	119,25 X 30 X 0,85=3.040,88
2022 Yılı	Ocak- Haziran	166,80 X 30 X 0,85=4.253,40
2022 Yılı	Temmuz-Aralık	215,70 x 30 x % 85 = 5.500,35
2023 Yılı	Ocak- Haziran	333,60 x 30 x % 85 = 8.506,80

Tablo-1: 5510 Sayılı Kanun'a Göre Başkasının Bakımına Muhtaç Sigortalıların Alt Sınır Gelirlerini Gösterir Tablo

İş kazası veya meslek hastalığına bağlı nedenlerden dolayı ölen sigortalının hak sahiplerine, 5510, m.17 hükmüne göre tespit edilecek ortalama aylık kazancının %70'i oranında gelir hesaplanıp 5510, m.55/II hükmüne göre güncellenerek 34'üncü madde hükümlerine göre ölüm geliri olarak ödenir.

İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü %50 veya daha fazla oranda kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken ölenlerin, ölümün iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olup olmadığına bakılmaksızın birinci fıkraya göre belirlenen tutar, 34'üncü madde hükümlerine göre hak sahiplerine ölüm geliri olarak bağlanır. İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü %50 oranının altında kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken ölenlerin, ölümün iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olmaması halinde sigortalının almakta olduğu sürekli iş göremezlik geliri, 34 üncü madde hükümlerine göre hak sahiplerine ölüm geliri olarak bağlanır.

Yukarıda ortalama aylık kazancını 18.000,00 TL olarak belirlediğimiz sigortalının iş kazasından sonra 10.5.2023 tarihinde öldüğünü, ölümün iş kazasına bağlı olduğunu, gelir bağlanması gereken eşi ve iki çocuğunun bulunduğunu varsaydığımızda ölüm geliri, hesapladığımız sürekli iş göremezlik gelirine esas aylık kazancın %70'i olacak ve bu tutar hak sahiplerine 5510, m.34'de belirtilen hisseleri oranında ödenecektir. Buna göre hak sahipleri için hesaplanacak ölüm geliri $18.000,00 \times \%70 = 12.600,00$ TL olarak bulunacak,

bu ölüm geliri 1.6.2023 tarihinden geçerli olmak üzere 2023/Ocak zammı olan %30 artırımla $12.600,00 \times 1,30 = 16.380,00$ TL tutara yükseltilerek **eşe 2/4 hisse üzerinden 8.190,00 TL, çocuklara da 1/4 hisse üzerinden 4.095,00 TL** ölüm geliri ödenecektir.¹⁰

Ölümün iş kazasına bağlı olmaması halinde ise sürekli iş göremezlik derecesi %50'den az olacağından sigortalının aldığı en son sürekli iş göremezlik geliri olan 6.364,80 TL tutar¹¹, hak sahiplerine hisseleri oranında gelir olarak ödenecektir. Buna göre **eşe 2/4 hisse üzerinden 3.18240 TL, çocuklara da 1/4 hisse üzerinden 1.591,20 TL** ölüm geliri ödenecektir.¹²

5510 sayılı Kanun hükümleri gereği, sürekli iş göremezlik derecesinin %50'nin altında olması ve/veya ölümün de iş kazasına bağlı olmaması halinde bağlanacak ölüm geliri, sürekli iş göremezlik derecesinin %50'den fazla olması ve/veya ölümün de iş kazasına bağlı olması haline göre daha düşük olmaktadır.

5510 sayılı Kanun, ölüm gelirleri için bir alt sınır öngörmemiştir. Bu nedenle, ortalama aylık kazanca, iş kazası/meslek hastalığı tarihine, sürekli iş göremezlik derecesine ve sigortalının ölüm tarihine göre değişken bir ölüm gelir tutarı bulunmaktadır.

II. 506 SAYILI KANUNA GÖRE SÜREKLİ İŞ GÖREMEZLİK GELİRİ VE ÖLÜM GELİRİ HESAPLAMA YÖNTEMİ

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu¹³'nün 19'uncu maddesi hükmüne göre, geçici iş göremezlik hali sonunda Kuruma ait veya Kurumun sevk edeceği sağlık tesisleri sağlık kurulları tarafından verilecek raporlarda belirtilen arızalarına göre, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %10 azalmış bulunduğu Kurumca tespit edilen sigortalı, sürekli iş göremezlik gelirin hak kazanır.

Sürekli iş göremezlik geliri, sigortalının meslekinde kazanma gücünün tamamını veya bir kısmını yitirmiş bulunmasına göre hesaplanır. Sürekli ve tam iş göremezlikte sigortalıya yıllık kazancının %70'ine eşit yıllık bir gelir bağlanır. Sürekli kısmi iş göremezlikte sigortalıya bağlanacak gelir, tam iş

¹⁰ 5454 sayılı Kanun gereği dul eşe %4 oranında çocuklara ise %5 oranında ek ödeme ödenecektir.

¹¹ Sürekli iş göremezlik geliri; $18.000,00 \times \%70 \times \%40 - (\text{kusur indirimi}) \times 2023/\text{Ocak zammı}$

¹² 5454 sayılı Kanun gereği dul eşe ve çocuklara %4 oranında ek ödeme ödenecektir.

¹³ 29-30-31/7/1964, 1/8/1964 tarihli ve 11766-11769 sayılı Resmi Gazetelerde yayınlanmıştır.

göremezlik geliri gibi hesaplanarak bunun iş göremezlik derecesi oranındaki tutarı kendisine verilir. Sürekli kısmi veya sürekli tam **iş göremez durumundaki sigortalı, başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise bu gelir %50 artırılır.** (506, m.20)

506 sayılı Kanunun 88'inci maddesi hükmüne göre, iş kazalarıyla meslek hastalıkları, hastalık ve analık hallerinde gelir hesabına esas tutulacak günlük kazanç, iş kazasının veya meslek hastalığının başladığı tarihten önceki üç takvim ayı içinde, 77'nci maddesine göre elde edilen ve sigorta primi hesabına esas tutulan kazançlar toplamının 90'da biridir. Günlük kazancın hesabına esas tutulan üç takvim ayı içinde bazı iş günlerinde çalışmamış ve çalışmadığı günler için ücret almamış olan sigortalının ödenek ve gelire esas olan kazancı, o üç aylık devre içinde m.77 hükmüne göre elde ettiği kazancı, o üç aylık devre içindeki gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanır. Günlük kazancın hesabında m.77 hükmünde yer alan ücret işi ödemeler dikkate alınır, ödenek ve gelire esas alınan günlük kazancın tutarı, ücretin, ücret alınan gün sayısına bölünmesiyle hesaplanacak günlük kazançta %'50'si oranında bir eklemeye yapılarak bulunan miktardan çok olamaz. Günlük kazancın hesabına esas tutulan üç aylık dönem içinde çalışmamış ve ücret almamış olan sigortalının günlük kazancının tespitinde, iş kazasının veya meslek hastalığının başladığı tarihten önceki oniki takvim ayı içinde çalıştığı son üç aylık dönemde elde ettiği kazanç esas tutularak hesaplanır. 12 aylık dönemde çalışmamış ve ücret almamış olan sigortalı işe girdiği takvim ayı içinde iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle iş göremezliğe uğrarsa, günlük kazancı, iş göremezliğinin başladığı tarih ile işe girdiği tarih arasındaki sürede elde ettiği kazanç toplamı ücret aldığı gün sayısına bölünerek hesaplanır. İşe girdiği gün iş kazasına uğrayan sigortalının da taraflarca kararlaştırılmış olan günlük ücreti esas alınır. Meslek hastalığı, sigortalının sigortalı olarak çalıştığı son işinden ayrıldığı tarihten bir yıl geçtikten sonra meydana çıkmış ise, günlük kazancı, bu son işinden ayrıldığı tarih esas alınarak hesaplanır. İş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortasından bağlanacak gelirlere esas tutulacak yıllık kazanç, hesaplanacak günlük kazancın 360 katıdır.¹⁴

İş kazasının veya meslek hastalığının 4447 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce (2000/Ocak dönemi öncesi) meydana gelmesi halinde ortalama yıllık kazanç karşılık gelen gösterge tutarı, gösterge tespit tablosundan bulunarak gelire esas gösterge tespit edilmekte ve bu gösterge rakamı ile gelir bağlama oranı (GBO) ve memur maaş katsayısı çarpılarak ödenecek sürekli iş göremezlik geliri hesaplanmaktadır.

¹⁴ Ali Güzel/Ali Rıza Okur, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınevi, Yenilenmiş 10. Baskı, 2004, s.248-249.

506 sayılı Kanun, sürekli iş göremezlik geliri için bir de alt sınır öngörmüştür. 506 sayılı Kanunun 96'ncı maddesi hükmüne göre, iş göremezlik derecesi %25 ve daha yukarı olanlara bu Kanunun 20'nci maddesi uyarınca bağlanacak sürekli kısmi iş göremezlik gelirin aylık tutarı, Kanunun 78'inci maddesi uyarınca tespit olunacak günlük kazanç alt sınırının 30 katının %70'inden az olamaz.

506 sayılı Kanun döneminde iş kazası geçiren veya meslek hastalığına yalanan, sürekli iş göremezlik derecesi de %25 ve üzeri az olan sigortalılara ödenen en düşük geçici iş göremezlik ödeme tutarlarına aşındaki tabloda yer verilmiştir.

Ödeme Dönemi	Bakıma Muhtaç Sigortalı İçin En Düşük Gelir	Bakıma Muhtaç Olmayan Sigortalı İçin En Düşük Gelir
1999/Aralık	119.385.000,00	79.590.000,00
2000/Ocak	133.434.000,00	88.956.000,00
2001/Ocak	201.360.219,93	134.240.146,63
2002/Ocak	355.987.675,85	237.325.117,21
2003/Ocak	462.223.405,71	308.148.937,11
2004/Ocak	634.788.000,00	423.192.000,00
2005/Ocak-Haziran	740,17	493,44
2005/Temmuz-Aralık	784,58	523,05
2006/Ocak-Haziran	808,12	538,74
2006/Temmuz-Aralık	843,43	562,28
2007/Ocak-Haziran	885,6	590,39
2007/Temmuz-Aralık	919,87	613,24
2008/Ocak-Haziran	938,27	625,5
2008/Temmuz-Aralık	1.005,83	670,54
2009/Ocak-Haziran	1.044,45	696,29
2009/Temmuz-Aralık	1.063,56	709,03
2010/Ocak-Haziran	1.112,70	741,79

2010/Temmuz-Aralık	1.152,65	768,42
2011/Ocak-Haziran	1.198,76	799,16
2011/Temmuz-Aralık	1.246,71	831,13
2012/Ocak-Haziran	1.331,36	887,56
2012/Temmuz-Aralık	1.357,32	904,87
2013/Ocak-Haziran	1.413,51	942,33
2013/Temmuz-Aralık	1.470,05	980,02
2014/Ocak-Haziran	1.518,12	1.012,07
2014/Temmuz-Aralık	1.604,65	1.069,76
2015/Ocak-Haziran	1.642,04	1.094,69
2015/Temmuz-Aralık	1.720,20	1.146,80
2016/Ocak-Haziran	1.834,10	1.235,40
2016/Temmuz-Aralık	1.900,68	1.280,25
2017/Ocak-Haziran	1.990,58	1.340,81
2017/Temmuz-Aralık	2.107,83	1.419,78
2018/Ocak-Haziran	2.252,23	1.501,48
2018/Temmuz-Aralık	2.458,76	1.639,17
2019/Ocak-Haziran	2.960,06	1.973,37
2019/Temmuz-Aralık	3.108,36	2.072,24
2020/Ocak-Haziran	3.310,40	2.206,94
2020/Temmuz-Aralık	3.500,75	2.333,84
2021/Ocak-Haziran	4.070,78	2.713,86
2021/Temmuz-Aralık	4.414,76	2.943,18
2022/Ocak-Haziran	6.592,44	4.394,96
2022/Temmuz-Aralık	9.672,04	6.448,03
2023/Ocak-Haziran	13.660,92	9.107,28

Tablo-2: 506 sayılı Kanuna Göre Ödenen En Düşük Gelir Tutarını Gösterir Tablo

İş kazası veya meslek hastalığı sonucu gelir bağlanmadan önce gerçekleşen ölümlerde, ölen sigortalının 88'inci maddesi gereği tespit edilecek yıllık kazancının %70'i, hak sahiplerine gelir olarak bağlanmaktadır. Ayrıca, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün %50 veya daha fazlasını kaybederek sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölenlerin de ölümün meslekte kazanma gücü kaybına esas olan iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olup olmadığına bakılmaksızın hak sahiplerine ölüm geliri bağlanır. (506, m.21)

506 sayılı Kanunun 21'nci maddesinden de anlaşılacağı üzere sürekli iş göremezlik derecesi %50'den az olanların ölümü halinde hak sahiplerine ölüm geliri bağlanmamaktadır. Bu hüküm nedeniyle 506 sayılı Kanun döneminde sürekli iş göremezlik derecesi %50'den az olanların ölümü halinde hak sahiplerine Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği¹⁵ (SSİY) ile yapılan değişiklik öncesi ölüm geliri bağlanmamıştır.

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde geçici 36'ıncı madde ihdas edilmiş ve yürürlük tarihi olan 5.12.2017 tarihinden geçerli olmak üzere 506 sayılı Kanun döneminde sürekli iş göremezlik derecesi %50'den az olanların ölümü halinde de hak sahiplerine ölüm geliri bağlanmaya başlanmıştır.

III. SİGORTALININ ÖLÜMÜ SONRASI SÜREKLİ İŞ GÖREMEZLİK GELİRİNİN ÖLÜM GELİRİNE DÖNÜŞMESİ

5510 sayılı Kanunun ilgili hükümleri gereği, sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölen sigortalının hak sahiplerine sürekli iş göremezlik derecesinin hangi oranda olduğuna bakılmaksızın gelir bağlanmaktadır. Sürekli iş göremezlik derecesinin %50 ve üzeri olması veya sürekli iş göremezlik derecesinin %50'den az olmasına karşın ölümün iş kazasına bağlı olması halinde gelir hesabı iş kazasının/meslek hastalığının olduğu tarih dikkate alınarak yeniden hesaplanmaktadır. Ancak sürekli iş göremezlik derecesinin %50'den az olması ve ölümün de iş kazasına bağlı olmaması halinde yeni bir gelir hesabı yapılmayıp ölen sigortalıya ödenen en son gelir esas alınarak hak sahiplerine gelir hisseleri oranında ölüm geliri ödenmektedir.

5510 sayılı Kanunda yer alan bu düzenleme nedeniyle 5510 sayılı Kanun döneminde sürekli iş göremezlik derecesi %50'den az olan sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine bağlanacak ölüm geliri tutarı, sürekli iş

¹⁵ 12/05/2010 tarih ve 27579 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

göremezlik derecesi %50'den fazla olan yahut %50'den az olsa bile ölümün nedeni iş kazası/meslek hastalığı kaynaklı olan sigortalının hak sahiplerine bağlanan ölüm gelirinden daha az olmaktadır. Bu düzenleme kendi içerisinde tutarlıdır ve bu yöntem oldukça da isabetidir.

506 sayılı Kanun döneminde iş kazası ve meslek hastalığına bağlı olarak iş göremezlik geliri bağlanan, sürekli iş göremezlik derecesi %50'den az olan, ölümü de iş kazasına/meslek hastalığına bağlı olmayan sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine önceleri ölüm geliri bağlanamamıştır. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğine geçici 36'ncı madde hükmü ihdası sonrası ise hak sahiplerine sürekli iş göremezlik derecesine bakılmaksızın ölüm geliri bağlanmaya başlanmıştır.

SSİY, geçici m.36 hükmüne göre, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü %50 oranının altında kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken, Kanunun yürürlük tarihinden önce ölen ve ölümün iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olmaması nedeniyle hak sahiplerine ölüm geliri bağlanmamış sigortalıların almakta olduğu sürekli iş göremezlik gelirinin, Kanunun yürürlük tarihine kadar aylık artışlarıyla güncellenmiş tutarı, Kanunun 34'üncü ve 97'inci maddesi hükümlerine göre hak sahiplerine gelir olarak bağlanır.

Esasında kanun ile yapılması gereken ancak SSİY ile yapılan bu düzenleme isabetli olmakla birlikte ödenecek ölüm gelirinin ödenen en son sürekli iş göremezlik tutarı üzerinden ödenecek olması nedeniyle SSİY, geçici m.36'da yer alan bu yeni düzenleme öngörülme-yen haksız bir sonuca yol açmaktadır.

Şöyle ki; sürekli iş göremezlik derecesi %50'den fazla olan yahut %50'den az olsa bile ölümün nedeni iş kazası kaynaklı olan sigortalının ölümü halinde, gelir bağlamaya esas iş kazası/meslek hastalığı tarihi dikkate alınarak yeni bir gelir hesaplanması, bu gelir için 506, m.96 hükmünün de uygulanmaması nedeniyle hak sahiplerine bağlanan ölüm geliri, iş göremezlik derecesi %25-49,90 aralığında olan sigortalının ölümü iş kazasına/meslek hastalığına bağlı değilse sigortalının hak sahiplerine bağlanacak olan ölüm gelirinden daha az olabilmektedir. Olmaktadır değil olamamaktadır biçiminde hüküm kurmanızın sebebi, ortalama yıllık kazancı SPEK alt sınırının çok çok üzerinde olan sınırlı sayıda sigortalının bulunmasından ileri gelmektedir.

Şimdi bu ifademizi somutlaştırarak sürekli iş göremezlik derecesi %50'den fazla olan bir sigortalının ölümü ile sürekli iş göremezlik derecesi %25-49,90 aralığında olan bir sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine bağlanacak olan gelirini hesaplayalım.

Açıklamamıza konu aldığımız Sosyal Güvenlik Kurumuna, SPEK alt sınırı üzerinden prim ödemekte olan örnek sigortalı 15.10.1999 tarihinde iş kazası geçirmiş sürekli iş göremezlik derecesi %60 olarak belirlenmiş, kendisine sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış ve sigortalı 15.4.2023 tarihinde ölmüş olsun.

Hak sahiplerine bağlanacak gelir, sigortalıya ödenen Tablo-2’de yer alan 9.107,28 TL tutarın hak sahipliği hisse karşılığı olmayıp yeni bir gelir hesaplanacaktır. İşte hesaplanacak bu gelir hesabında da 506, m.96/son hükmü dikkate alınmayacak, sigortalının iş kazasını geçirdiği 15.10.1999 tarihi dikkate alınarak hesaplanacak geliri 7.042,62 TL tutar¹⁶ üzerinden hak sahiplerine gelir hisseleri üzerinden ölüm geliri olarak ödenecektir.

Ölen bu sigortalının sürekli iş göremezlik derecesinin %25-49,90 aralığında olması halinde ise bu kez yeni bir aylık hesaplanmayacak ve SSIY geçici m.36 hükmü gereği Tablo-2’de yer alan ve en son ödenen 9.107,28 TL tutar, hak sahiplerine, hak sahipliği hisse karşılığı ödenecektir.

Buna göre, örnekte açıkladığımız sigortalının geride kalan hak sahibi eşi varsa ve eşin sigortalı çalışması bulunmayıp kendi sigortalılığı nedeniyle aldığı aylığı/geliri de yoksa %75 hisse üzerinden ölüm geliri ödenecektir. Bir anlamda sürekli iş göremezlik derecesi %50 ve üzeri olan sigortalının ölümü halinde %75 gelir hisseli hak sahibi eşine $7.042,62 \times \%75 = 5.281,97$ TL ölüm geliri bağlanacak iken sürekli iş göremezlik derecesi %25-49,90 aralığında olan sigortalının ölümü halinde %75 gelir hisseli hak sahibi eşine $9.107,28 \times \%75 = 6.830,46$ TL tutarında ölüm geliri bağlanacaktır.

5510 sayılı Kanun döneminde iş göremezlik ödemesine hak kazanan sigortalının ölümü halinde sürekli iş göremezlik derecesinin %50’nin altında olması ve/veya ölümün de iş kazasına/meslek hastalığına bağlı olmaması halinde bağlanacak ölüm geliri, sürekli iş göremezlik derecesinin %50’den fazla olması ve/veya ölümün de iş kazasına/meslek hastalığına bağlı olması haline göre daha düşük olacaktır.

Ancak 506 sayılı Kanun döneminde iş göremezlik ödemesine hak kazanan sigortalının ölümü halinde ise sigortalının sürekli iş göremezlik derecesi %50’den fazla ise hak sahiplerine bağlanacak ölüm geliri, sürekli iş göremezlik derecesi %25-49,90 aralığında gelir bağlandıktan sonra ölen sigortalının hak sahiplerine bağlanan ölüm gelirinden daha düşük olacaktır. Diğer bir ifa-

¹⁶ 1999/Aralık dönemine ait en düşük gelir 79,59 TL olup bu tutarın 506 ve 5510 sayılı Kanun hükümlerine göre artırılmış tutarı 2023/Ocak-Haziran dönemi için 7.042,62 TL tutarındadır. Ayrıntılı bilgi için bkz; Mustafa Kuruca/Murat Özdamar, **Tüm Yönleriyle Emeklilik**, Güncellenmiş 2.b.,Ankara: Yaklaşım Yayınları ve 2018-38 sayılı SGK Genelgesi.

deyle, düzenlenen bu yasal düzenleme nedeniyle sigortalının sürekli iş göremezlik derecesinin bağlanacak ölüm geliri miktarına etkisi negatif yönlü olabilmektedir.

Bir anlamda SSİY, geçici m.36'da yer alan bu yeni düzenleme öngörülme- yen bir sonuç doğurmaktadır. SSİY, geçici m.36'da yer alan ve öngörüle- meyen adaletsiz bir sonuca neden olan hükümde bir değişiklik yapılması kaçınılmazdır. Bu konuda, geçmişte ölüm geliri bağlanmış olan sigortalıların aleyhine sonuç doğurmayacak yeni bir yasal düzenleme yapılması hakkaniye- te uygun düşecektir.

SSİY, geçici m.36'da yer alan “iş kazası veya meslek hastalığı sonucu mes- lekte kazanma gücünü %50 oranının altında kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken, Kanunun yürürlük tarihinden önce ölen ve ölümün iş kazası/meslek hastalığına bağlı olmaması nedeniyle hak sahiplerine ölüm geliri bağlanmamış sigortalıların almakta olduğu sürekli iş göremezlik gelirinin, Kanunun yürürlük tarihine kadar aylık artışlarıyla güncellenmiş tu- tarı, Kanunun 34'üncü ve 97'inci maddesi hükümlerine göre hak sahiplerine gelir olarak bağlanır.” Hükümünde değişiklik yapılması kaçınılmazdır.

Yönetmelikte yapılması gereken düzenleme kanaatimize göre, “İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü %25 oranının altında kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken, Kanunun yü- rürlük tarihinden önce ölen ve ölümün iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olmaması nedeniyle hak sahiplerine ölüm geliri bağlanmamış sigortalıların al- makta olduğu sürekli iş göremezlik gelirinin, Kanunun yürürlük tarihine ka- dar aylık artışlarıyla güncellenmiş tutarı, Kanunun 34'üncü ve 97'inci maddesi hükümlerine göre hak sahiplerine gelir olarak bağlanır. İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü %25-49,90 oranında kaybettiği için gelir bağlanmış sigortalının ölümü halinde, 506 sayılı Kanunun 88'inci maddesi gereği tespit edilecek yıllık kazancının %70'i, hak sahiplerine gelir olarak bağ- lanır.” biçiminde olmalı, yürürlük tarihi de geçmişi kapsamamalıdır.

SONUÇ

İş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle meslekte kazanma gücü kaybı oranı %10 ve üzerinde olan sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanır. Sigortalının iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle henüz gelir bağlanma- dan ölmesi halinde ise hak sahiplerine ölüm geliri bağlanır. Sürekli iş göre- mezlik geliri almakta iken ölen sigortalıların hak sahipleri de ölüm geliri al- maya hak kazanır.

Sürekli iş göremezlik geliri bağlanmadan ölen sigortalıdan dolayı bağlanacak olan ölüm geliri ile sürekli iş göremezlik ödemesi almakta iken ölen sigortalıdan dolayı bağlanacak olan ölüm geliri miktarı farklıdır. Bu fark, ölüm geliri hesap yönteminden kaynaklanmaktadır.

5510 sayılı Kanun döneminde sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanan sigortalının ölümü halinde sürekli iş göremezlik derecesinin %50'nin altında olması ve/veya ölümün de iş kazasına/meslek hastalığına bağlı olmaması halinde bağlanacak ölüm geliri, sürekli iş göremezlik derecesinin %50'den fazla olması veya az olsa bile olsa ölümün iş kazasına/meslek hastalığına bağlı olması haline göre daha düşük olmaktadır.

Ancak 506 sayılı Kanun döneminde iş göremezlik ödemesine hak kazanan sigortalının sürekli iş göremezlik derecesi %25-49,90 oranında ise ölümü halinde hak sahiplerine bağlanacak ölüm geliri, sürekli iş göremezlik derecesi %50 ve üzerinde olan sigortalının ölümü sonrası hak sahiplerine bağlanacak ölüm gelirinden daha fazla olabilmektedir.

Buna neden olan olgu ise SSİY, geçici m.36'da yer alan düzenlemedir. SSİY, geçici m.36'da yer alan bu yeni düzenleme öngörülmeyen bir sonuç doğurmaktadır. SSİY, geçici m.36'da yer alan ve öngörülemez adaletsiz bir sonuca neden olan hükümde değişiklik yapılması kaçınılmazdır ve böylesi bir değişiklik hakkaniyete uygun düşecektir.

KAYNAKÇA

- Alper, Yusuf. (2003) **Sosyal Sigortalar Hukuku**, Bursa: Dora Yayınevi.
- Güzel, Ali. Okur, Ali Rıza. (2004) **Sosyal Güvenlik Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Kuruca, Mustafa. Özdamar, Murat. (2013) **Tüm Yönleriyle Emeklilik**. Ankara: Yaklaşım Yayınevi.
- Göktaş, Murat. Özdamar, Murat. (2019) “Fiili Hizmet Zammının Emeklilik Yaşına Etkisi”, **Yaklaşım Dergisi**.
- T.C. Yasalar. (31.5.2006) **5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (Tarih:16.6.2006 Sayı: 26200 sayılı)
- T.C. Yasalar. (17.7.1964) **506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (Tarih:29-30-31/7/1964, 1/8/1964 Sayı: 11766-11767-11768-11769)

T.C. Yasalar. (8.2.2016) **5454 Sayılı T.C. Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu Ve Bağ-Kur'dan Aylık Veya Gelir Almakta Olanlara Ek Ödeme Yapılması İle Sosyal Sigortalar Kurumu Ve Bağ-Kur'dan Aylık Veya Gelir Almakta Olanlara Ödenen Gelir Ve Aylıklarda 2006 Yılında Yapılacak Artışlar Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.** Ankara: Resmi Gazete (Tarih:15.2.2006 Sayı: 2601 sayılı)

Başbakanlık. (2010) **Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği.** Ankara: Resmi Gazete (Tarih 12.05.2010 Sayı 16098 sayılı)

Bakanlık. (2008) **İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası Bakımından İşverenin, Üçüncü Kişilerin Ve Sigortalıların Sorumluluğu İle Peşin Sermaye Değerlerinin Hesaplanmasıyla İlgili İşlemler Hakkında Tebliğ.** Ankara: Resmi Gazete (Tarih 29.08.2008 Sayı 27011 sayılı)